

Podstawowe czynności bankowe

Doc. dr Marek Grzybowski

marzec 2020

Katedra Prawa Finansowego

Zakres działalności bankowej

Czynności bankowe sensu stricte (art. 5 ust. 1)

Czynności bankowe sensu largo (art. 5 ust. 2)

Czynności niebankowe (inna działalność – art. 6)

- Ogólny zakres działalności banków określa ustawa – Prawo bankowe
- Zakres działalności bankowej konkretnego banku określa zezwolenie na utworzenie banku

Czynności bankowe

- Czynności bankowe – brak definicji
 - próby definicyjne mogą wykorzystywać kryterium podmiotowe lub kryterium przedmiotowe
- Czynności bankowe *sensu stricto*:
 1. przyjmowanie wkładów pieniężnych płatnych na żądanie lub z nadejściem oznaczonego terminu oraz prowadzenie rachunków tych wkładów
 2. prowadzenie innych rachunków bankowych,
 3. udzielanie kredytów,
 4. udzielanie i potwierdzanie gwarancji bankowych oraz otwieranie i potwierdzanie akredytyw,
 5. emitowanie bankowych papierów wartościowych,
 6. przeprowadzanie bankowych rozliczeń pieniężnych,
 7. wykonywanie innych czynności przewidzianych wyłącznie dla banku w odrębnych ustawach.

Czynności sensu stricto w innych ustawach

- Emitowanie listów zastawnych (tylko banki hipoteczne)
 - ustawa o listach zastawnych i bankach hipotecznych
- Prowadzenie kasy mieszkaniowej – finansowo wyodrębniona działalność banków polegająca na prowadzeniu imiennych rachunków oszczędnościowo-kredytowych i udzielaniu kredytów
 - ustawa o niektórych formach popierania budownictwa mieszkaniowego

Względny monopol banków

Działalność gospodarcza, której przedmiotem są czynności bankowe *sensu stricto*, może być wykonywana wyłącznie przez banki

jednak

jednostki organizacyjne inne niż banki mogą wykonywać czynności bankowe *sensu stricto*, jeżeli przepisy odrębnych ustaw uprawniają je do tego

Czynności bankowe *sensu stricto* wyodrębnione przy użyciu kryterium przedmiotowego

Podmioty uprawnione do dokonywania czynności bankowych

- spółdzielcze kasy oszczędnościowo - kredytowe
- instytucje pomostowe
- oddziały instytucji kredytowych
- oddziały banków zagranicznych
- kasy zapomogowo - pożyczkowe
- Poczta Polska

Czynności bankowe *sensu largo* (I)

Czynności, które mogą wykonywać także inne podmioty niż banki:

- 1) udzielanie pożyczek pieniężnych;
- 2) operacje czekowe i wekslowe oraz operacje, których przedmiotem są warranty;
- 3) świadczenie usług płatniczych oraz wydawanie pieniądza elektronicznego;
- 4) terminowe operacje finansowe;
- 5) nabywanie i zbywanie wierzytelności pieniężnych;
- 6) przechowywanie przedmiotów i papierów wartościowych oraz udostępnianie skrytek sejfowych;
- 7) prowadzenie skupu i sprzedaży wartości dewizowych;
- 8) udzielanie i potwierdzanie poręczeń;
- 9) wykonywanie czynności zleconych, związanych z emisją papierów wartościowych;
- 10) pośrednictwo w dokonywaniu przekazów pieniężnych oraz rozliczeń w obrocie dewizowym;
- 11) pośrednictwo w zawieraniu umów lokaty strukturyzowanej;
- 12) doradztwo w odniesieniu do lokat strukturyzowanych.

Czynności bankowe *sensu largo* (II)

Doradztwo w odniesieniu do lokat strukturyzowanych polega na przygotowywaniu, z inicjatywy banku albo na wniosek klienta, oraz przekazywaniu klientowi, określonej w art. 9 rozporządzenia 2017/565, pisemnej, ustnej lub przekazanej w innej formie, w szczególności elektronicznej, spełniającej wymóg trwałego nośnika, przygotowanej w oparciu o potrzeby i sytuację klienta, rekomendacji dotyczącej zawarcia lub rozwiązania umowy lokaty strukturyzowanej albo dokonania innej czynności wywołującej równoważne skutki, której przedmiotem są lokaty strukturyzowane, albo rekomendacji dotyczącej powstrzymania się od zawarcia lub rozwiązania umowy lokaty strukturyzowanej lub dotyczącej powstrzymania się od innej czynności wywołującej równoważne skutki, której przedmiotem są lokaty strukturyzowane

Czynności bankowe *sensu largo* (III)

- Czynności bankowe *sensu largo* wyodrębnione przy użyciu kryterium podmiotowego
- stają się czynnościami bankowymi, gdy wykonywane są przez banki

Inny podział czynności bankowych

- Czynności bankowe czynne
 - Bank wierzycielem
- Czynności bankowe bierne
 - Bank dłużnikiem
- Czynności bankowe pośredniczące

Inna działalność banków (I)

Czynności niebankowe – banki mogą:

1. obejmować lub nabywać akcje i prawa z akcji, udziały innej osoby prawnej i jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych,
2. zaciągać zobowiązania związane z emisją papierów wartościowych,
3. dokonywać obrotu papierami wartościowymi,
4. dokonywać, na warunkach uzgodnionych z dłużnikiem, zamiany wierzytelności na składniki majątku dłużnika,
5. nabywać i zbywać nieruchomości,
6. świadczyć usługi konsultacyjno-doradcze w sprawach finansowych,
7. świadczyć usługi zaufania oraz wydawać środki identyfikacji elektronicznej w rozumieniu przepisów o usługach zaufania,
8. świadczyć inne usługi finansowe,
9. wykonywać inne czynności, jeżeli przepisy odrębnych ustaw uprawniają je do tego.

Inna działalność banków (II)

- Bank jest obowiązany do sprzedaży składników majątku, otrzymanych w wyniku zamiany wierzytelności, w okresie nie dłuższym niż 5 lat od daty nabycia
- Obowiązek ten nie spoczywa na banku, jeżeli przejęte składniki majątku wykorzystata do prowadzenia własnej działalności bankowej

Bankowość depozytowo-kredytowa a bankowość inwestycyjna

- Podstawowe usługi bankowości inwestycyjnej
 - Operacje na rynku papierów wartościowych
 - Operacje na rynku pieniężnym
 - Zarządzanie funduszami
 - Doradztwo finansowe
- Granice pomiędzy bankowością depozytowo-kredytową a bankowością inwestycyjną zacierają się

Działalność depozytowa banków

Przyjmowanie środków pod tytułem zwrotnym, w tym:

- przyjmowanie wkładów pieniężnych płatnych na żądanie lub z nadejściem określonego terminu
- prowadzenie rachunków tych wkładów
- prowadzenie innych rachunków bankowych
- emisja bankowych papierów wartościowych
- inne sposoby pozyskiwania środków – np. emisja obligacji

Charakter prawny rachunku bankowego

- Regulacja w kodeksie cywilnym (Tytuł XX) i ustawie - Prawo bankowe
- Art. 725 kc – definicja

Przez umowę rachunku bankowego bank zobowiązuje się względem posiadacza rachunku, na czas oznaczony lub nieoznaczony, do przechowywania jego środków pieniężnych oraz, jeżeli umowa tak stanowi, do przeprowadzania na jego zlecenie rozliczeń pieniężnych

Uprawnienie do obracania środkami

- Środki zgromadzone na rachunku bankowym stanowią własność banku
- posiadacz rachunku posiada roszczenie o ich zwrot

Elementy umowy rachunku bankowego

Umowa rachunku bankowego powinna określać w szczególności:

- 1) strony umowy,
- 2) rodzaj otwieranego rachunku,
- 3) walutę rachunku,
- 4) czas trwania umowy,
- 5) o ile strony zastrzegają oprocentowanie środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku - wysokość tego oprocentowania i przesłanki dopuszczalności jego zmiany przez bank, a także terminy wypłaty, postawienia do dyspozycji lub kapitalizacji należnych odsetek,
- 6) wysokość prowizji i opłat za czynności związane z wykonywaniem umowy oraz przesłanki i tryb ich zmiany przez bank,
- 7) formy i zakres rozliczeń pieniężnych dokonywanych na polecenie posiadacza rachunku oraz terminy ich realizacji,
- 8) przesłanki i tryb dokonywania zmian umowy,
- 9) przesłanki i tryb rozwiązania umowy rachunku bankowego,
- 10) zakres odpowiedzialności banku za terminowe i prawidłowe przeprowadzenie rozliczeń pieniężnych oraz wysokość odszkodowania za przekroczenie terminu realizacji dyspozycji posiadacza rachunku.

Dysponowanie środkami na rachunku

- Bank może obracać czasowo wolne środki pieniężne zgromadzone na rachunku bankowym z obowiązkiem ich zwrotu w całości lub w części na każde żądanie, chyba że umowa uzależnia obowiązek zwrotu od wypowiedzenia
(art. 726 kc)
- Bank dokłada szczególnej staranności w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa przechowywanych środków pieniężnych
(art. 50 ust. 2 ustawy – Prawo bankowe)
- Posiadacz rachunku bankowego dysponuje swobodnie środkami pieniężnymi zgromadzonymi na rachunku.
 - nie dotyczy to rachunku VAT
 - w umowie z bankiem mogą być zawarte postanowienia ograniczające swobodę dysponowania tymi środkami
(art. 50 ust. 1 ustawy – Prawo bankowe)

Ograniczenia dysponowaniem

Ograniczenia umowne:

- a) zawarcie umowy o lokatę terminową,
- b) ustanowienie blokady środków na zabezpieczenie,
- c) wprowadzenie przedmiotowych lub podmiotowych ograniczeń rozliczeń pieniężnych,
- d) wprowadzenie dziennych limitów wypłat z bankomatów,
- e) uzależnienie zwrotu wkładu od wypowiedzenia
→ 726 k.c.,
- f) wystawienie książeczki oszczędnościowej jako papieru wartościowego.

Obsługa przez internet

- zazwyczaj jest możliwe:
 - obsługiwanie rachunku bankowego przez jego posiadacza przez internet
 - samo zawarcie umowy w formie elektronicznej

Rodzaje rachunków bankowych (I)

Otwarty katalog rachunków bankowych:

- 1) rachunki rozliczeniowe, w tym bieżące i pomocnicze, oraz prowadzone dla nich na zasadach określonych w rozdziale 3a ustawy rachunki VAT
- 2) rachunki lokat terminowych,
- 3) rachunki oszczędnościowe, rachunki oszczędnościowo-rozliczeniowe oraz rachunki terminowych lokat oszczędnościowych,
- 4) rachunki powiernicze.

Rachunki rozliczeniowe oraz rachunki lokat terminowych mogą być prowadzone wyłącznie dla:

- 1) osób prawnych,
- 2) jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej, o ile posiadają zdolność prawną,
- 3) osób fizycznych prowadzących działalność zarobkową na własny rachunek, w tym dla osób będących przedsiębiorcami.

Rodzaje rachunków bankowych (II)

Rachunki oszczędnościowe, rachunki oszczędnościowo-rozliczeniowe oraz rachunki lokat terminowych mogą być prowadzone wyłącznie dla:

- 1) osób fizycznych,
- 2) szkolnych kas oszczędnościowych,
- 3) pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych,
- 4) rad rodziców.

Rachunki rodzinne mogą być prowadzone wyłącznie dla osób fizycznych, którym przyznano niepodlegające egzekucji świadczenia, dodatki, zasiłki oraz inne kwoty, o których mowa w art. 833 § 6 i 7 KPC, z wyjątkiem świadczeń alimentacyjnych

tzw. świadczenia niepodlegające egzekucji

Inne rachunki (niebankowe)

- rachunki pieniężne (prowadzone przez KDPW, dom maklerski, firmę inwestycyjną)
- rachunki w otwartym funduszu emerytalnym
- rachunki papierów wartościowych, na których zapisywane są zdematerializowane papiery wartościowe
- indywidualne konta emerytalne
- rachunki prowadzone przez spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe
- rachunki w rozumieniu ustawy z dnia 16 listopada 2000 roku o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu

Obowiązki stron umowy

Po stronie banku:

- obowiązek informowania posiadacza o każdej zmianie stanu rachunku bankowego,
- obowiązek przesyłania posiadaczowi rachunku co najmniej raz w miesiącu bezpłatnie wyciągu z informacją o zmianach stanu rachunku i ustaleniem salda (chyba, że posiadacz wyraził pisemnie zgodę na inny sposób informowania)

Po stronie posiadacza:

- zgłoszenie bankowi niezgodności zmian stanu rachunku lub salda w ciągu 14 dni od dnia otrzymania wyciągu
- zawiadomienie o każdej zmianie miejsca zamieszkania lub siedziby

Rachunki wspólne (I)

- Rozróżnia się dwie formy rachunku wspólnego:
 - Rachunek wspólny łączny
 - współposiadacze mogą dysponować saldem rachunku tylko łącznie
 - Rachunek wspólny rozłączny
 - każdemu ze współposiadaczy służy uprawnienie do samodzielnego dysponowania saldem rachunku

Rachunki wspólne (II)

- Rachunek wspólny, z wyjątkiem rachunku rodzinnego, może być prowadzony dla kilku osób fizycznych, kilku jednostek samorządu terytorialnego albo stron umowy o współpracy w rozumieniu ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. - Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2014 r. poz. 613, ze zm.)
- W przypadku rachunku wspólnego prowadzonego dla osób fizycznych, o ile umowa rachunku bankowego nie stanowi inaczej:
 - 1) każdy ze współposiadaczy rachunku może dysponować samodzielnie środkami pieniężnymi zgromadzonymi na rachunku,
 - 2) każdy ze współposiadaczy rachunku może w każdym czasie wypowiedzieć umowę ze skutkiem dla pozostałych współposiadaczy

Problem rachunku wspólnego przedsiębiorców

Rachunki wspólne (III)

- Rachunki wspólne mogą być prowadzone dla kilku jednostek samorządu terytorialnego
 - możliwość wprowadzona po wejściu Polski do UE w 2004 roku
 - ułatwienie umożliwiające wspólne wykorzystanie środków pochodzących z UE
 - wyłącznie w związku ze wspólnym wykonywaniem zadań publicznych, w tym dla realizacji przedsięwzięć współfinansowanych ze środków UE
 - umowa musi określać: cel, dla którego rachunek jest prowadzony, zasady dysponowania środkami i zasady wypowiedzenia umowy

Rachunek wspólny (IV)

- Rachunek wspólny dla stron umowy o współpracy może być prowadzony wyłącznie w związku z wykonywaniem umowy o współpracy oraz udzielonej koncesji, o których mowa w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. - Prawo geologiczne i górnicze
- W przypadku rachunku wspólnego dla stron umowy o współpracy:
 - uprawnionym do dysponowania środkami pieniężnymi zgromadzonymi na rachunku jest wyłącznie współposiadacz będący operatorem w rozumieniu ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. - Prawo geologiczne i górnicze;
 - współposiadacz rachunku może żądać bieżących informacji o saldzie, okresowych wyciągów bankowych oraz historii rachunku i subkont.

Rachunek rodzinny

- Otwarcie i prowadzenie rachunku rodzinnego oraz wypłaty z tego rachunku w banku, w którym rachunek jest prowadzony, są wolne od jakichkolwiek opłat i prowizji. Bank nie pobiera opłat i prowizji za wydanie instrumentu płatniczego do rachunku rodzinnego, jego miesięczne utrzymanie oraz wypłaty z wykorzystaniem tego instrumentu przy użyciu bankomatów tego banku.
- 2. Na rachunek rodzinny mogą być wpłacane wyłącznie środki pieniężne pochodzące ze świadczeń niepodlegających egzekucji. Wpłaty na rachunek rodzinny mogą być dokonywane wyłącznie z rachunków bankowych jednostek wypłacających świadczenia niepodlegające egzekucji

Rachunek małoletniego

- Małoletni posiadacz rachunku oszczędnościowego, rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego lub rachunku terminowej lokaty oszczędnościowej może po ukończeniu trzynastu lat swobodnie dysponować środkami pieniężnymi zgromadzonymi na tych rachunkach, o ile nie sprzeciwi się temu na piśmie jego przedstawiciel ustawowy.

Rachunek powierniczy (I)

- Na rachunku powierniczym mogą być gromadzone wyłącznie środki pieniężne powierzone posiadaczowi rachunku - na podstawie odrębnej umowy - przez osobę trzecią.
- Stronami umowy rachunku powierniczego są bank i posiadacz rachunku (powiernik).
- Pomiędzy bankiem a osobą trzecią nie ma żadnej umowy
- Powiernik (a nie osoba trzecia) jest wyłącznym dysponentem środków zgromadzonych na rachunku
- Powiernik ma pewność, że będzie korzystać z pieniędzy, jeśli spełni warunek (warunki) określony(e) w umowie rachunku powierniczego

Rachunek powierniczy (II)

- Umowa rachunku powierniczego określa warunki, jakie powinny być spełnione, aby środki pieniężne osób trzecich wpłacone na rachunek mogły być wypłacone posiadaczowi rachunku lub aby jego dyspozycje w zakresie wykorzystania tych środków mogły być zrealizowane.
- Rachunek powierniczy jest prowadzony w sposób umożliwiający w każdym czasie identyfikację osób trzecich, które wpłaciły środki pieniężne na ten rachunek, oraz obliczenie ich udziału w kwocie zgromadzonej na rachunku powierniczym

Rachunek powierniczy (III)

- Przywileje związane z rachunkiem powierniczym:
 - w razie wszczęcia postępowania egzekucyjnego przeciwko posiadaczowi rachunku powierniczego - środki znajdujące się na rachunku nie podlegają zajęciu.
 - w razie ogłoszenia upadłości posiadacza rachunku powierniczego - środki pieniężne znajdujące się na tym rachunku podlegają wyłączeniu z masy upadłości.
 - w przypadku śmierci posiadacza rachunku powierniczego zgromadzone na tym rachunku kwoty nie wchodzą do spadku po posiadaczu rachunku.

Rachunek powierniczy (IV)

- Przywileje mogą być stosowane tylko w przypadku, gdy umowa między powiernikiem a osobą trzecią ma datę pewną
- W praktyce bankowej stosowane są również umowy trójstronne – nie są to jednak rachunki powiernicze w rozumieniu art. 59 Prawa bankowego

Dyspozycja wkładem na wypadek śmierci (I)

- Istotny wyjątek od ogólnych zasad dziedziczenia
- jednostronna czynność prawna mortis causa
- pisemne polecenie bankowi dokonanie wypłaty określonej pieniężnej wskazanym osobom (małżonek, wstępni, zstępni, rodzeństwo)

Rachunek VAT (I)

- dla rachunku rozliczeniowego bank prowadzi rachunek VAT
- rachunek VAT jest prowadzony w walucie polskiej.
- otwarcie i prowadzenie rachunku VAT nie wymaga zawarcia odrębnej umowy
- otwarcie i prowadzenie rachunku VAT jest wolne od dodatkowych prowizji i opłat dla banku
- bank informuje posiadacza rachunku rozliczeniowego o numerze rachunku VAT oraz ustalonych zasadach i terminach informowania posiadacza rachunku rozliczeniowego o saldzie na rachunku VAT. Do rachunku VAT nie stosuje się przepisu art. 728 Kodeksu cywilnego

Rachunek VAT (II)

Środki pieniężne zgromadzone:

1) na rachunku VAT,

2) na rachunku rozliczeniowym w wysokości odpowiadającej kwocie podatku od towarów i usług wskazanej w komunikacie przelewu

– są wolne od zajęcia na podstawie sądowego lub administracyjnego tytułu wykonawczego dotyczącego egzekucji lub zabezpieczenia innych należności niż podatek od towarów i usług.

Dyspozycja wkładem na wypadek śmierci (II)

- zgoda banku niepotrzebna
- zastrzeżenie nie ma wpływu na sposób i swobodę dysponowania środkami
- bank nie ponosi odpowiedzialności wobec beneficjenta zapisu za działania posiadacza
- Kwota wypłaty nie wyższa niż 20-krotność przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku (z ogłoszenia Prezesa GUS za ostatni miesiąc przed śmiercią posiadacza rachunku
- jedynie z rachunków:
 - oszczędnościowego,
 - oszczędnościowo-rozliczeniowego,
 - terminowej lokaty oszczędnościowej

Ochrona wkładu oszczędnościowego przed egzekucją

- istotny przywilej dla osób fizycznych
- środki na rachunkach: oszczędnościowym, oszczędnościowo-rozliczeniowym oraz na terminowej lokacie oszczędnościowej jednej osoby fizycznej wolne są od zajęcia na podstawie sądowego lub administracyjnego tytułu wykonawczego do wysokości 75% minimalnego wynagrodzenia za pracę
- ochrona minimum egzystencji
- zachęta do gromadzenia pieniędzy na rachunkach bankowych
- gdy rachunek prowadzony dla kilku osób fizycznych kwota wolna od zajęcia nie jest zależna od liczby współposiadaczy

Środki pieniężne na rachunkach wolne od zajęcia

- świadczenia, dodatki, zasiłki oraz inne kwoty, o których mowa w art. 833 § 6 Kpc,
- świadczenia, dodatki, zasiłki oraz inne kwoty, o których mowa w art. 31 ust 1 i in. Ustawy z 9.06.2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej ,
- środki finansowe na utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnym (ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
 - w części przysługującej na umieszczenie w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka dzieci i osoby, które osiągnęły pełnoletność

Zwrot kosztów pogrzebu i wpłat dokonanych przez organ wypłacający świadczenia z ubezpieczenia

W przypadku śmierci posiadacza

- rachunku oszczędnościowego,
- rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego lub
- rachunku terminowej lokaty oszczędnościowej

bank jest obowiązany wypłacić z tych rachunków:

- 1) kwotę wydatkowaną na koszty pogrzebu posiadacza rachunku osobie, która przedstawiła rachunki stwierdzające wysokość poniesionych przez nią kosztów - w wysokości nieprzekraczającej kosztów urządzenia pogrzebu zgodnie ze zwyczajami przyjętymi w danym środowisku;
- 2) kwotę równą wpłatom na rachunki dokonanych przez organ wypłacający świadczenie z ubezpieczenia lub zabezpieczenia społecznego albo uposażenie w stanie spoczynku, które nie przysługiwały za okres po śmierci posiadacza rachunku, wskazaną we wniosku organu wypłacającego to świadczenie lub uposażenie, skierowanym do banku wraz z podaniem numerów rachunków, na które dokonano wpłat.

Działalność kredytowa banków

Szeroki zakres działalności kredytowej

Czynności bankowe zaliczane do działalności kredytowej:

1. Udzielanie kredytów
2. Udzielanie pożyczek pieniężnych
3. Udzielanie i potwierdzanie poręczeń
4. Udzielanie i potwierdzanie gwarancji
5. Otwieranie i potwierdzanie akredytyw

Definicja legalna umowy kredytu

Art. 69 ustawy – Prawo bankowe:

przez umowę kredytu bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu

Charakter prawny umowy kredytu

- Umowa nazwana
- Umowa konsensualna
- Umowa dwustronnie zobowiązująca
- Umowa odpłatna

Istotne cechy umowy kredytu

- Czynność sensu stricto (bezwzględnie bankowa)
- Pieniężność
- Odpłatność
- Celowość
- Zwrotność

Umowa kredytu – forma pisemna

Umowa kredytu powinna określać w szczególności:

- 1) strony umowy,
- 2) kwotę i walutę kredytu,
- 3) cel, na który kredyt został udzielony,
- 4) zasady i termin spłaty kredytu,
- 5) w przypadku umowy o kredyt denominowany lub indeksowany do waluty innej niż waluta polska, szczegółowe zasady określania sposobów i terminów ustalania kursu wymiany walut, na podstawie którego w szczególności wyliczana jest kwota kredytu, jego transz i rat kapitałowo-odsetkowych oraz zasad przeliczania na walutę wypłaty albo spłaty kredytu,
- 6) wysokość oprocentowania kredytu i warunki jego zmiany,
- 7) sposób zabezpieczenia spłaty kredytu,
- 8) zakres uprawnień banku związanych z kontrolą wykorzystania i spłaty kredytu,
- 9) terminy i sposób postawienia do dyspozycji kredytobiorcy środków pieniężnych,
- 10) wysokość prowizji, jeżeli umowa ją przewiduje,
- 11) warunki dokonywania zmian i rozwiązania umowy.

Rodzaje umów kredytowych

- Kredyt konsumpcyjny
- Kredyt hipoteczny
- Kredyt inwestycyjny
- Kredyt odnawialny
- Kredyt konsolidacyjny

Umowa pożyczki

W rozumieniu kodeksu cywilnego – art. 720-724 –
umowa pożyczki

Przez umowę pożyczki dający pożyczkę zobowiązuje się przenieść na własność biorącego określoną ilość pieniędzy albo rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku, a biorący zobowiązuje się zwrócić tę samą ilość pieniędzy albo tę samą ilość rzeczy tego samego gatunku i tej samej jakości

Umowa pożyczki bankowej ma węższy zakres zastosowania – tylko pieniężna

Charakter prawny umowy pożyczki

- Umowa nazwana
- Umowa konsensualna
- Umowa dwustronnie zobowiązująca
- Umowa odpłatna
- Nigdy nie jest umową wzajemną

Rodzaje pożyczki bankowej

- Pożyczka gotówkowa
- Pożyczka lombardowa
- Pożyczka ratalna

Różnice między umową kredytu a umową pożyczki

- Rodzaj czynności
- Podstawa prawna
- Przedmiot umowy
- Udostępnienie przedmiotu umowy
- Charakter umowy
- Forma umowy
- Okres umowy

Zdolność kredytowa (I)

Podstawowy warunek udzielenia kredytu - zdolność do spłaty zaciągniętego kredytu wraz z odsetkami w terminach określonych w umowie.

Bank uzależnia przyznanie kredytu od zdolności kredytowej kredytobiorcy.

Możliwość udzielenia kredytu podmiotowi nie posiadającemu zdolności kredytowej po spełnieniu łącznie następujących warunków:

- ustanowienia szczególnego sposobu zabezpieczenia spłaty kredytu,
- przedstawienia niezależnie od zabezpieczenia spłaty kredytu programu naprawy gospodarki podmiotu, którego realizacja zapewni - według oceny banku - uzyskanie zdolności kredytowej w określonym czasie, przy czym programem naprawy gospodarki podmiotu, o którym mowa powyżej, może być w szczególności układ przyjęty w ramach postępowania restrukturyzacyjnego prowadzonego zgodnie z ustawą z dnia 15 maja 2015 r. - Prawo restrukturyzacyjne ((Dz. U. z 2017 r. poz. 1508 oraz z 2018 r. poz. 149, 398, 1544 i 1629).

Zdolność kredytowa (II)

- Obowiązki kredytobiorcy:
 - przedłożyć na żądanie banku dokumenty i informacje niezbędne do dokonania oceny zdolności kredytowej,
 - umożliwić podejmowanie przez bank czynności związanych z oceną sytuacji finansowej i gospodarczej oraz kontrolę wykorzystania i spłaty kredytu,
 - w czasie obowiązywania umowy kredytu kredytobiorca jest obowiązany przedstawiać – na żądanie banku – informacje i dokumenty niezbędne do oceny jego sytuacji finansowej i gospodarczej, a także umożliwiające kontrolę wykorzystania i spłaty kredytu

Zdolność kredytowa (III)

- Skutki udzielenia kredytu podmiotowi nie posiadającemu zdolności kredytowej
 - umowa kredytowa jest ważna
 - zwiększenie ryzyka kredytowego banku
 - możliwe zastosowanie środków nadzorczych przez Komisję Nadzoru Finansowego

Scoring kredytowy

- Metoda oceny wiarygodności kredytobiorcy
 - im więcej punktów, tym większa wiarygodność
- Rodzaje scoringu
 - Behawioralny
 - przyznawanie punktów na podstawie analizy dotychczasowej obsługi produktów finansowych
 - Aplikacyjny
 - przyznawanie punktów na podstawie danych osobistych i majątkowych
 - Kredytowy
 - stosowany przez banki i niektóre firmy niefinansowe np. operatorów GSM przy sprzedaży telefonów na abonament

Procedura udzielania kredytów

- Wniosek kredytowy wraz z załącznikami
- Analiza sytuacji finansowej i ustalenie zdolności kredytowej
- Podjęcie decyzji kredytowej
- Zawarcie umowy kredytowej
- Realizacja warunków umowy kredytowej (wyplata lub postawienie do dyspozycji)
- Kontrola zgodności wykorzystania kredytu z postanowieniami umownymi, w tym monitorowanie spłaty kredytu

Limity dużych ekspozycji – art. 395 rozporządzenia CRR

- Instytucja nie przyjmuje na siebie ekspozycji wobec klienta lub grupy powiązanych klientów, której wartość po uwzględnieniu skutku ograniczenia ryzyka kredytowego zgodnie z art. 399–403 przekracza 25% wartości jej uznanego kapitału. Jeżeli taki klient jest instytucją kredytową lub firmą inwestycyjną, lub jeżeli do grupy powiązanych klientów należy co najmniej jedna instytucja, wartość ta nie przekracza 25 % wartości uznanego kapitału instytucji lub kwoty 150 mln EUR, w zależności od tego, która z tych wartości jest wyższa, pod warunkiem że suma wartości ekspozycji wobec wszystkich powiązanych klientów niebędących instytucjami, po uwzględnieniu skutku ograniczenia ryzyka kredytowego zgodnie z art. 399–403, nie przekracza 25% wartości uznanego kapitału instytucji.
- Jeżeli kwota 150 mln EUR jest wyższa niż 25% wartości uznanego kapitału instytucji, wartość ekspozycji po uwzględnieniu skutku ograniczenia ryzyka kredytowego zgodnie z art. 399–403 nie przekracza limitu, który jest racjonalny w świetle uznanego kapitału instytucji. Instytucja określa ten limit zgodnie z zasadami i procedurami, o których mowa w art. 81 dyrektywy 2013/36/UE, w celu uwzględnienia i kontroli ryzyka koncentracji. Limit ten nie przekracza 100% wartości uznanego kapitału instytucji.
- Właściwe organy mogą ustalić limit niższy niż 150 mln EUR, o czym informują EUNB i Komisję.

Podmioty powiązane z bankiem

- Ograniczenie możliwości uprzywilejowanego traktowania takich podmiotów, jak m.in.:
 - akcjonariusze,
 - członkowie organów banku,
 - osoby zajmujące stanowiska kierownicze,
 - pracownicy banku

Mandat kredytowy

Bank może przyjąć zlecenie udzielenia kredytu osobie trzeciej. Zlecenie powinno być złożone w formie pisemnej pod rygorem nieważności.

W takim przypadku, jeśli umowa nie stanowi inaczej, dający zlecenie staje się poręczycielem za dług przyszły.

Bankowe papiery wartościowe

- Regulacja w rozdziale 7 ustawy – Prawo bankowe
- Odrębny normatywny typ papierów wartościowych
- Bankowy papier wartościowy służy gromadzeniu przez banki środków pieniężnych (w złotych lub w innej walucie wymiennej)
- Zakaz kredytowania przez bank kupna emitowanych przez siebie bankowych papierów wartościowych
 - zakaz kredytowania kupna bankowych papierów wartościowych nie dotyczy innych niż emitent banków
- Inne formy pozyskiwania środków przez banki
 - emisja obligacji
 - emisja listów zastawnych (tylko banki hipoteczne)

Bankowe rozliczenia pieniężne (I)

Rodzaje bankowych rozliczeń pieniężnych:

- gotówkowe
- bezgotówkowe

Formy bankowych rozliczeń pieniężnych:

- za pomocą papierowych nośników informacji
- za pomocą informatycznych nośników danych

Moment spełnienia świadczenia – uznanie przez bank wierzyciela jego rachunku kwotą wynikającą z rozliczenia

Bankowe rozliczenia pieniężne (II)

- Formy rozliczeń gotówkowych:
 - wpłata gotówki
 - czek gotówkowy
- Formy rozliczeń bezgotówkowych:
 - polecenie przelewu,
 - polecenie zapłaty,
 - czek rozrachunkowy,
 - karta płatnicza

Polecenie przelewu

Polecenie przelewu stanowi udzieloną bankowi dyspozycję dłużnika obciążenia jego rachunku określoną kwotą i uznania tą kwotą rachunku wierzyciela. Bank wykonuje dyspozycję dłużnika w sposób przewidziany w umowie rachunku bankowego

Polecenie zapłaty

Polecenie zapłaty stanowi udzieloną bankowi lub spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej dyspozycję wierzyciela obciążenia określoną kwotą odpowiednio rachunku bankowego dłużnika lub rachunku dłużnika w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej i uznania tą kwotą rachunku wierzyciela. Dyspozycja wierzyciela oznacza równocześnie jego zgodę na cofnięcie przez bank lub spółdzielczą kasę oszczędnościowo-kredytową dłużnika obciążenia rachunku dłużnika i cofnięcie uznania rachunku wierzyciela w przypadku dokonanego przez dłużnika odwołania polecenia zapłaty

Czek rozrachunkowy

- Czek rozrachunkowy stanowi dyspozycję wystawcy czeku udzieloną trasatowi do obciążenia jego rachunku kwotą, na którą czek został wystawiony, oraz uznania tą kwotą rachunku posiadacza czeku.
- Na wniosek wystawcy czeku bank może potwierdzić czek rozrachunkowy, rezerwując jednocześnie na rachunku wystawcy odpowiedni fundusz na pokrycie czeku. Bank może potwierdzić również czek niezupełny.
- Czek rozrachunkowy może być przedstawiony do rozrachunku ze skutkami zapłaty bezpośrednio u trasata lub w banku, w którym posiadacz czeku ma rachunek. Uznanie rachunku posiadacza czeku sumą czekową, z zastrzeżeniem ust. 4, następuje po uzyskaniu przez bank posiadacza czeku od trasata środków wystarczających do zapłaty czeku. Szczegółowe warunki przedstawienia czeku do rozrachunku ze skutkami zapłaty w banku innym niż trasata określa umowa między tym bankiem i posiadaczem czeku.

Karty płatnicze (I)

- Odesłanie – art. 4 ust. 1 pkt 4 Prawa bankowego – karta płatnicza to karta w rozumieniu ustawy z dnia 19.08.2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2003, z późn. zm.);
- karta płatnicza - karta uprawniająca do wypłaty gotówki lub umożliwiająca złożenie zlecenia płatniczego za pośrednictwem akceptanta lub agenta rozliczeniowego, akceptowana przez akceptanta w celu otrzymania przez niego należnych mu środków

Karta płatnicza (II)

- karta debetowa - karta płatnicza umożliwiająca wykonywanie transakcji płatniczych, z wyjątkiem transakcji w ciężar środków pieniężnych udostępnionych użytkownikowi z tytułu kredytu,
- karta kredytowa - karta płatnicza umożliwiająca wykonywanie transakcji płatniczych w ciężar środków pieniężnych udostępnionych użytkownikowi z tytułu kredytu,

Karty płatnicze (III)

- kryterium technologii zapisu danych pozwala wyróżniać:
 - **karty embosowane** (tłoczone),
 - dane odczytywane z urządzeń mechanicznych zwanych imprinterami
 - nie wymagają wyposażenia akceptanta w urządzenia elektroniczne
 - **karty wirtualne**
 - wykorzystywana do realizacji płatności bez fizycznego użycia karty
 - **karty elektroniczne**
 - z paskiem magnetycznym,
 - z mikroprocesorem

Karty płatnicze (IV)

Kryterium sposobu rozliczenia operacji pozwala wyróżniać karty:

- **karty kredytowe** (credit cards)
 - nie wiążą się z otwarciem rachunku bankowego
 - płatności w ramach przyznanego limitu kredytowego
- **karty z odroczonym terminem płatności** (deffered debit cards)
 - nie wiążą się z otwarciem rachunku bankowego
- **karty obciążeniowe** (charge cards)
 - kredyt kupiecki zaciągany u wydawcy karty
 - zazwyczaj warunkiem wydania posiadanie rachunku bankowego w danym banku
- **karty debetowe**
 - warunkiem wydania posiadanie rachunku bankowego w danym banku
- **karty przedpłacone**
 - zakodowana na pasku magnetycznym określona wartość środków pieniężnych w postaci impulsów elektronicznych
 - każda zapłata redukuje ilość impulsów

Outsourcing

- wykorzystanie zasobów podmiotu zewnętrznego do wykonywania zadań poprzednio wykonywanych przez samego przedsiębiorcę
- outsourcing bankowy – ryzyko operacyjne, ryzyko prawne, ryzyko utraty reputacji (np. naruszenie tajemnicy bankowej)

Outsourcing bankowy (I)

- banki są instytucjami zaufania publicznego
- podlegają licencjonowaniu i nadzorowi
 - potrzeba zachowania tajemnicy bankowej
 - zachowanie bezpieczeństwa depozytów
- niemożność przeniesienia przez bank części podstawowej działalności do innych podmiotów nie podlegających nadzorowi

Outsourcing bankowy (II)

Do 2004 roku

- brak regulacji w Prawie bankowym
- ocena stosowanych rozwiązań przez pryzmat przepisów o tajemnicy bankowej

Outsourcing bankowy (III)

Od 2004 roku:

regulacja outsourcingu bankowego – art. 6a
– 6e Prawa bankowego

ponadto:

art. 4 ust. 1 pkt 15 – bliskie powiązania

art. 104 ust. 2 pkt 2 – tajemnica bankowa

Zakres podmiotowy

Zakres podmiotowy:

- przedsiębiorca lub przedsiębiorca zagraniczny oraz bank

Istotne rozróżnienie przedsiębiorcy zagranicznego:

- a) mający miejsce stałego zamieszkania lub siedzibę na terytorium państwa członkowskiego UE
- b) niemający miejsca stałego zamieszkania lub siedziby na terytorium państwa członkowskiego UE

Zakres przedmiotowy

Zakres przedmiotowy:

- 1) w imieniu i na rzecz banku pośrednictwa w zakresie czynności bankowych na podstawie umowy agencyjnej, polegającego na:
 - a) zawieraniu i zmianie umów rachunków bankowych, o których mowa w art. 49 ust. 1 pkt 3, według wzoru zatwierdzonego przez bank,
 - b) zawieraniu i zmianie umów kredytu na sfinansowanie inwestycji mającej na celu zaspokojenie własnych potrzeb mieszkaniowych kredytobiorcy w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych,
 - c) zawieraniu i zmianie umów kredytu konsumenckiego w rozumieniu ustawy z dnia 20 lipca 2001 r. o kredycie konsumenckim (Dz. U. Nr 100, poz. 1081 oraz z 2003 r. Nr 109, poz. 1030),
 - d) zawieraniu i zmianie umów ugody w sprawie spłaty kredytów, o których mowa w lit. b) i c),
 - e) zawieraniu i zmianie umów dotyczących ustanowienia prawnego zabezpieczenia kredytów, o których mowa w lit. b) i c),
 - f) zawieraniu i zmianie umów o kartę płatniczą, których stroną jest konsument w rozumieniu ustawy, o której mowa w lit. c),
 - g) przyjmowaniu wpłat, dokonywaniu wypłat oraz obsłudze czeków związanych z prowadzeniem rachunków bankowych przez ten bank,
 - h) dokonywaniu wypłat i przyjmowaniu spłat udzielonych przez ten bank kredytów i pożyczek pieniężnych,
 - i) przyjmowaniu wpłat na rachunki bankowe prowadzone przez inne banki,
 - j) przyjmowaniu dyspozycji przeprowadzania bankowych rozliczeń pieniężnych związanych z prowadzeniem rachunków bankowych przez ten bank,
 - k) wykonywaniu czynności związanych z emitowaniem i przechowywaniem bankowych papierów wartościowych oraz innych papierów wartościowych, a także wykonywaniu innych czynności zleconych związanych z emisją i obsługą papierów wartościowych,
 - l) windykacji należności banku,
 - m) wykonywaniu innych czynności, po uzyskaniu zezwolenia Komisji Nadzoru Finansowego,
- 2) czynności faktycznych związanych z działalnością bankową.

Czynności faktyczne związane z działalnością bankową

- związek czynności faktycznych z działalnością bankową ma mieć charakter funkcjonalny i bezpośredni
 - są „elementami składowymi” czynności bankowych
 - np. sortowanie pieniędzy, wysyłanie wyciągów, ochrona transportu gotówki, obsługa systemów operacyjnych
- związek z działalnością bankową oznacza dostęp do danych wrażliwych objętych zakresem ochrony tajemnicy bankowej

Wyłączenia

Powierzenie wykonywania czynności nie może obejmować:

- 1) zarządzania bankiem w rozumieniu art. 368 § 1 ustawy z dnia 15 września 2000 r. - Kodeks spółek handlowych (Dz. U. Nr 94, poz. 1037, z 2001 r. Nr 102, poz. 1117 oraz z 2003 r. Nr 49, poz. 408 i Nr 229, poz. 2276), zwanej dalej "Kodeksem spółek handlowych", oraz w rozumieniu art. 48 ustawy z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848), zwanej dalej "ustawą - Prawo spółdzielcze", a w szczególności zarządzania ryzykiem związanym z prowadzeniem działalności bankowej, w tym zarządzania aktywami i pasywami, dokonywania oceny zdolności kredytowej i analizy ryzyka kredytowego,
- 2) przeprowadzania audytu wewnętrznego banku.

Możliwość powierzenia innych czynności (zezwozenie)

Komisja Nadzoru Finansowego może udzielić bankowi zezwolenia, o którym mowa w ust. 1 pkt 1 lit. m), jeżeli powierzenie przez bank wykonywania innych czynności jest niezbędne do:

- a) prowadzenia działalności bankowej w sposób ostrożny i stabilny, lub
- b) istotnego obniżenia kosztów tej działalności

Umowa

- Bank może, w drodze umowy zawartej na piśmie, powierzyć przedsiębiorcy lub przedsiębiorcy zagranicznemu....
 - umowa agencyjna dla powierzenie czynności bankowych
 - w przypadku powierzenia czynności faktycznych brak wskazania rodzaju umowy

Zezwolenia KNF

- poza zezwoleniem na czynności bankowe z pkt m) (nie wymienione wykazie art. 6a ust. 1), konieczne są również zezwolenia KNF w przypadku:
 - przedsiębiorcy zagranicznego spoza UE
 - umowy przewidującej, że powierzone czynności będą wykonywane poza terytorium państwa członkowskiego

Odmowa lub cofnięcie zezwolenia

- Komisja Nadzoru Finansowego może odmówić wydania zezwolenia lub cofnąć zezwolenie, w przypadku gdy:
 - istnieje zagrożenie naruszenia tajemnicy prawnie chronionej;
 - w państwie, w którym powierzone czynności mają być wykonywane, obowiązujące prawo uniemożliwia Komisji Nadzoru Finansowego wykonywanie efektywnego nadzoru;
 - powierzenie wykonywania czynności może wpłynąć niekorzystnie na prowadzenie przez bank działalności zgodnie z przepisami prawa, ostrożne i stabilne zarządzanie bankiem, skuteczność systemu kontroli wewnętrznej w banku oraz możliwość wykonywania obowiązków przez biegłego rewidenta upoważnionego do badania sprawozdań finansowych banku na podstawie zawartej z bankiem umowy.

Warunki outsourcingu

Powierzenie przez bank wykonywania stale lub okresowo czynności, o których mowa w art. 6a ust.1, może nastąpić po spełnieniu następujących warunków:

- 1) bank i przedsiębiorca lub przedsiębiorca zagraniczny będą posiadać plany działania zapewniające ciągłe i niezakłócone prowadzenie działalności w zakresie objętym umową,
- 2) powierzenie wykonywania czynności, o którym mowa w art. 6a ust. 1 i 7, nie wpłynie niekorzystnie na prowadzenie przez bank działalności zgodnie z przepisami prawa, ostrożne i stabilne zarządzanie bankiem, skuteczność systemu kontroli wewnętrznej w banku, możliwość wykonywania obowiązków przez biegłego rewidenta upoważnionego do badania sprawozdań finansowych banku na podstawie zawartej z bankiem umowy oraz ochronę tajemnicy prawnie chronionej,
- 3) bank uwzględni ryzyko związane z powierzeniem wykonywania czynności, o którym mowa w art. 6a ust. 1 i 7, w systemie zarządzania ryzykiem.

Ewidencja umów

Bank prowadzi ewidencję umów, o których mowa w art. 6a ust. 1 i 7, zawierającą co najmniej:

- 1) dane identyfikujące przedsiębiorców lub przedsiębiorców zagranicznych, z którymi zostały zawarte umowy powierzające wykonywanie czynności,
- 2) zakres powierzonych czynności i miejsce ich wykonywania,
- 3) okres obowiązywania umów.

Odpowiedzialność

- odpowiedzialności przedsiębiorcy lub przedsiębiorcy zagranicznego wobec banku za szkody wyrządzone klientom wskutek niewykonania lub nienależytego wykonania umowy, o której mowa w art. 6a ust. 1 i 7, nie można wyłączyć ani ograniczyć
- odpowiedzialności banku za szkody wyrządzone klientom wskutek niewykonania lub nienależytego wykonania umowy, o której mowa w art. 6a ust. 1 i 7, nie można wyłączyć ani ograniczyć

Delegacja ustawowa

- Minister Finansów może określić, w drodze rozporządzenia:
 - szczegółowe warunki funkcjonowania systemu zarządzania ryzykiem związanym z działalnością, o której mowa w art. 6a-6d, kierując się potrzebą zapewnienia uwzględniania przez bank ryzyka związanego z powierzeniem czynności, o których mowa w art. 6a ust. 1 i 7, w systemie zarządzania ryzykiem, prawidłowości funkcjonowania podmiotów działających na rynku bankowym, a także przejrzystości, stabilności i bezpieczeństwa tego rynku

Outsourcing a tajemnica bankowa

- przedsiębiorcom mogą być ujawniane dane wrażliwe objęte tajemnicą bankową
- przedsiębiorca jest objęty zakresem podmiotowym tajemnicy bankowej
 - zobowiązany jest do jej przestrzegania
- ujawnienie danych wrażliwych podmiotom zewnętrznym przy niespełnieniu przesłanek dopuszczalnego outsourcingu bankowego – naruszenie tajemnicy bankowej

Problem outsourcingu łańcuchowego

- Początkowo brak regulacji i spory z regulatorem
- Po nowelizacji dopuszczenie rozwiązania, gdy umowa powierzająca wykonywanie czynności to przewiduje, że przedsiębiorca lub przedsiębiorca zagraniczny może powierzyć innemu przedsiębiorcy lub przedsiębiorcy zagranicznemu, w drodze odrębnej umowy, wykonywanie:
 - określonych w umowie zawartej z bankiem czynności służących realizacji głównego świadczenia wynikającego z tej umowy, po uzyskaniu pisemnej zgody banku, lub
 - powierzonych przez bank czynności, jednorazowo, w przypadku gdy w następstwie siły wyższej nie może ich wykonywać samodzielnie, na czas niezbędny do usunięcia przyczyn uniemożliwiających wykonywanie tych czynności.

Rozwiązania dyskusyjne

- outsourcing wielostronny
- oddziały instytucji kredytowych w Polsce i oddziały banków krajowych w państwach należących do UE